

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11176407>

IJODKORLIKNI O'RGANISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Umarjonova Kamola O'rolovna

Hamid Olimjon va Zulfiya nomidagi ijod maktabi pedagog-tarbiyachisi

kamola20078586@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolamizda shaxslardagi kreativ ijodiylikning shaxsning hissiy intellekt sohasi bilan bog'liqligi to'g'risidagi hozirgi kundagi dolzarb masalalar berilgan. Shaxsdagi ijodkorlik bu haqidagi tadqiqotchilarning nazariy bilimlari berilgan, insonning intellektual rivoji va ijodkorlik borasidagi nazariyalar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar. muammoga sezuvchanlik, semantik zona, ijodiy qobiliyat, shaxsiy xususiyat, maxsus qobiliyat, kognitiv ijodiy qobiliyat, divergensiya transformatsiyalari, ijodiy akt.

АБСТРАКТНЫЙ

В данной статье мы представляем актуальные вопросы, связанные с связью творческого творчества личности и сферы эмоционального интеллекта человека. Приведены теоретические знания исследователей о творческих способностях человека, объяснены теории интеллектуальногоразвития и творческих способностей человека.

Ключевые слова. проблемная чувствительность, смысловая зона, творческая способность, свойство личности, специальная способность, познавательная творческая способность, дивергентные трансформации, творческий акт.

ABSTRACT

In this article, we present current issues related to the connection between creative creativity in individuals and the sphere of emotional intelligence of a person. The theoretical knowledge of researchers about creativity in the person is given, and the theories about human intellectual development and creativity are explained.

Keywords. problem sensitivity, semantic zone, creative ability, personality trait, special ability, cognitive creative ability, divergence transformations, creative act.

KIRISH

Psixologik xizmat sohasidagi maummolar va yechimlar to'g'risidagi qarashlar [6, 16 b]. Insonning ijodiy faoliyatining muvaffaqiyatini belgilovchi qobiliyatlari odatda "ijodkorlik" so'zi bilan belgilanadi, garchi ba'zi mualliflar ilmiy lug'atga "ijodkorlik" atamasini kiritishga harakat qilishgan. Har bir insonning qanday qobiliyat bo'lishidan qat'iy nazar qobiliyatlidir va u individual hisoblanadi, hamda ijodiy tafakkur ham yakka o'lchovga ega [2, 342 b]. Adabiyotda "ijodiylik" va "ijodkorlik" tushunchalarini ajratish tendentsiyasi mavjud, bunda ikkinchisi nafaqat qobiliyatlarni, balki hissiy tarkibiy qismlarni va boshqalarni ham o'z ichiga olgan kengroq kontekstda ko'rib chiqiladi. "Ijodkorlik" tushunchalari va agar munozara umumiy (maxsus emas) ijodiy qobiliyatlarga tegishli bo'lsa, "ijodiy qobiliyatlar" sinonimlari sifatida ko'rib chiqilishi mumkin [3 42 b]. Ko'pgina mualliflar inson ijodini o'rganish zarurligini ta'kidlaydilar, chunki u aql bilan bir qatorda eng muhim inson resurslaridan biridir. XXI asr inson omiliga e'tiborning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Zero, o'z ruhiy kechinmalarini boshqarish, yaqinlari bilan samimiy, sog'lom munosabatlarda bo'lish istagi insonlarda kun sayin ortib bormoqda [4, 5 b]. Psixikaning inson organizmidagi turli fiziologik va patologik jarayonlarga ta'siri masalasiga jiddiy qiziqish 20-asr boshlarida shifokorlar va tadqiqotchilar orasida paydo bo'ldi [5, 3 b]. Ijodkorlikning turli xil ta'riflari mavjud, ammo ko'pchilik mualliflar uni jarayon sifatida emas (ijodiy yoki samarali fikrlash misolida), balki shaxsiy xususiyat yoki maxsus qobiliyat sifatida ko'rishadi. Yevropa mamlakatlarining ijodkorlik haqidagi risollarida ijodkorlikning eng ko'p keltiriladigan ta'rifida aytilishicha, bu o'ziga xos va moslashuvchan (vaziyat talablariga javob beradigan) mahsulotni yaratish jarayonidir, bu ta'rifda asosiy e'tibor quyidagilarga qaratilgan. Ijodkorlikdan "foydalanish orqali" yaratilgan mahsulotning xususiyatlari (ya'ni samarali ta'rif). Ijodkorlik muammosiga yana bir yondashuv mavjud bo'lib, unda u ijodiy faoliyat turi (jarayon nazariyalari deb ataladi) bilan belgilanadi. Bundan tashqari shuni aytishimiz kerakki, navbatdagi turimizdagi tadqiqot namoyondalari odatda

o'zlarining usullarini kreativlik va ijodkorlik faoliyati mahsuldorliklarini nazoratlash va qiymatini chiqarish asosiga quradilar.

Ijodkorlikni qandaydir universal kognitiv ijodiy qobiliyat sifatida muhokama qila boshlagan birinchi muallifni aqlning kub shaklidagi modelini yaratuvchisi J.Gilford deb atash mumkin. U barcha aqliy operatsiyalarni ikki turga bo'lish g'oyasini ilgari surdi: konvergentsiya ("konvergentsiya", qat'iy to'g'ri javoblar soni bilan baholanadi, uni Gilford psixometrik aql bilan aniqlaydi) va divergentsiya ("turli yo'nalishlarda o'ylash" va). muammoni hal qilish usullarini o'zgartirishga ruxsat berish). Tadqiqotchi Gilfordning aytishicha, implikasiya operatsiyalari hamda divergentsiya transformatsiyalari bilan umumiylikda kreativlik ijodiylik qobiliyatlari oqibatida ijodiylikning yagona asosidir [1, 320 b]. Hozirgi vaqtda J. Gilford modeli tadqiqotchilar tomonidan turli sabablarga ko'ra rad etilgan. R. Sternberg va E.L. Grigorenko Gilford modelini tanqid qilib, uni "poydevorsiz tuzilma" deb ataydi [11, 115 b]. Modelning kamchiliklari orasida ma'lum omillarni tanlab izlash natijasida kelib chiqadigan uni olishning statistik noaniqligi (ko'p sonli omillar - artefaktual natija, ma'lum bir statistik protsedurani qo'llash natijasidir).

E.Torrens ijodkorlikni bilimlardagi bo'shliqlarni, kamchiliklarni, nomutanosiblikni keskin idrok etish qobiliyati deb ta'riflagan va ijodiy harakatni quyidagi bosqichlardan iborat deb tasavvur qilgan: muammoni idrok etish, yechim izlash, gipotezalarning paydo bo'lishi va keyinchalik shakllantirish, ularning. sinov va o'zgartirish, va nihoyat, javob topish. Torrens uchun ijodkorlikning asosiy parametrlari qulaylik (topshiriqlarni bajarish tezligi), moslashuvchanlik (ob'ektlarning bir sinfidan ikkinchisiga o'tish soni) va o'ziga xoslik (muayyan javobning paydo bo'lish chastotasi) edi. Ijodiylik faoliyatiga L.Torrens ko'p e'tibor qaratgan va ushbu olimning aniq "muammoga sezuvchanlik" diagnozini qo'yadigan usulni yaratishga harakat qildi, lekin oqibatida olimning metodikasi mazmunan va vaqt nuqtai nazaridan shunday joylashtirdi. Bu uning ijodiy qobiliyatlarini namoyon etishga imkon bermadi, balki uyushmalar yoki aql-zakovatni shakllantirish kengligini o'lchadi [7, 8 b] (Bogoyavlenskaya, 2002).

Gilford va Torrens tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda aql darajasi va ijodkorlik darajasi o'rtasida bog'liqlik aniqlandi (psixometrik intellekt darajasining oshishi bilan ijodkorlik darajasi tabiiy ravishda oshadi va past intellekt ballari bilan yuqori farqli mahsuldorlik kuzatilmaydi) [9, 425 b]. Ijodkorlikni bunday tushish va oshishini tushuntirish uchun "aqliy chegara" tushunchasini e'tirof qilishadi, bu tushunchga ko'ra inson intellekti 115-120 ball ushbu balldan kam kelib chiqsa, u kreativlik bilan bitta faktorni amalga oshiradi hamda shunga xamohang holda birgalikda o'zgaradi va yuqori IQ darajasida ular mustaqil (Drujinin, 2008). Torrens testlaridan foydalanish bilan bog'liq barcha munozarali masalalarga qaramay, ba'zi tadqiqotchilar ularni iqtidorli bolalarni aniqlash va kattalar orasida ijodkorlikni o'rganish uchun yaxshi uslubiy apparat deb hisoblashadi (Kim, 2006; boshqalar).

Ushbu yondashuv M. Valax va N. Kogan tomonidan tanqid qilindi, ular ushbu olimlar tomonidan ishlab chiqilgan testlar ijodkorlikni o'lchamaydi, balki ma'lum bir protseduradan foydalanish tufayli buzilgan aqlni o'lchaydi [8, 17 b]. Mualliflar ushbu muammoning echimini texnikani bajarish vaqtini yo'q qilish, raqobat muhitini kamaytirish, shuningdek, aniqlik (ya'ni, javobning to'g'riligi mezoni) kabi mezondan foydalanishni rad etishda ko'rdilar. Ijodkorlikni tekshirishda ushbu yondashuvdan foydalanganda, bu qobiliyat va aql o'rtasidagi bog'liqlik nolga intiladi ("Iqtidor psixologiyasi", 2000). Biroq, yashirin o'zgaruvchan tahlilning yanada takomillashtirilgan yangi statistik usullaridan foydalangan holda ma'lumotlarni qayta tekshirish shuni ko'rsatdiki, ijodkorlik va aql Uolach va Kogan taklif qilganidan ko'ra ko'proq bog'liq bo'lib, o'ziga xoslik va ravonlik aqlning muhim prognozi hisoblanadi (Silvia, 2008) [10, 104; 11, 12].

S. Mednik ijodiy aktning ham konvergent, ham divergent komponentlarga ega ekanligiga ishongan va ijodkorlikning asosi aqliy sintezning yakuniy bosqichida stereotiplarni engib o'tish qobiliyatidir, ya'ni. Jarayon muammoning elementlari uzoqroq semantik zonalardan olinganda muammoni hal qilish yanada ijodiy bo'ladi. Mednik o'z yondashuviga asoslanib, ijodiy fikrlash jarayonini ma'no assotsiatsiyasining shakllanishi sifatida tushunishga asoslangan masofaviy

assotsiatsiya testini (MAT) ishlab chiqdi. Ushbu uslubdagi stereotipik javob har bir namuna uchun alohida belgilanadi, chunki har bir alohida madaniyat yoki davrning ona tilida soʻzlashuvchilari soʻzlarni boshqalar bilan maʼlum bir oʻziga xos assotsiativ aloqada ishlatishga odatlangan va har bir javob uning ravonligi nuqtai nazaridan baholanadi. ragʻbatlantirish boshiga assotsiatsiyalar), individual birlashmalarni tashkil etish (javoblarning umumiy soni) va tanlov jarayonining xususiyatlari (asl assotsiatsiyalarni tanlash). Zamonaviy tadqiqotchilar Mednik testi ijodkorlikdan koʻra koʻproq aql bilan bogʻliq qobiliyatlarni tashxislashini koʻrsatmoqda (Gavrilova, Ushakov, 2012). Strukturaviy modellashtirishdan foydalangan holda, assotsiativ ravonlik ortidagi yashirin oʻzgaruvchi konvergent va divergent fikrlashda ishlashni bashorat qilish uchun koʻrsatildi (Li va Terriault, 2013).

XULOSA

Ijodkorlik va hissiy intellektning shaxsning yagona intellektual va shaxsiy salohiyati tarkibidagi oʻrmini aniqlashtirish, bu bilan intellekt va taʼsir birligi gʻoyasini rivojlantirishga yordam beradi. Shaxsning intellektual va shaxsiy potentsialining bir qismi sifatida ijodkorlikni rivojlantirishning koʻrsatilgan usullari turli kasblar vakillarida ijodkorlikni tushunish va qoʻllab-quvvatlashga, shuningdek, ijodkorlikni diagnostika qilish, ijodkorlik va uning oʻzini oʻzi baholash ishida taklif qilingan usullarga yanada tabaqalashtirilgan yondashuvga imkon beradi. yashirin nazariyalar keng koʻlamli tadqiqot va psixodiagnostik vazifalarda foydalanish imkoniyatiga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Bogoyavlenskaya D. B. Ijodiy qobiliyatlar psixologiyasi. M.: Akademiya, 2002. 320 b.
2. Drujinin V. N. Umumiy qobiliyatlar psixologiyasi. Sankt-Peterburg: Pyotr, 2008. 368 b.
3. Eremina J. I. Shaxsiy ijodkorlikni rivojlantirish: psixologik jihat // Jamiyat: sotsiologiya, psixologiya, pedagogika, 2014. No 1. P. 42-47.
4. Otamuratov R., Internet foydalanuvchilari hisiy intellekt xususiyatlari. PSIXOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI., Professor Ergash G‘oziyevich G‘oziyev xotirasiga bag‘ishlanagan xalqaro Uchinchi ilmiy amaliy konfrensiyasi. – 2024. – T.: 102-106 b.
5. Otamuratov R., Muhammadiyev A. YATROGENIYA KELIB CHIQISH TARIXI VA ILK QARASHLAR //Журнал Педагогика и психологии в современном образовании. – 2024. – Т. 4. – №. 2. – С. 3-9.
6. Otamuratov R., Toshbekov H. PSIXOLOGIK XIZMAT SOHASIDAGI MAUMMOLAR VA YECHIMLAR //Журнал Педагогика и психологии в современном образовании. – 2024. – Т. 4. – №. 2. – С. 16-22.
7. Отамуратов Р. Уникальность концепции эмоционального интеллекта в семейных отношениях / Р. Отамуратов, С. Отамуратова, Д. Розиккулова. – Информатика и инженерные технологии. – 2023. – № 1. – С. 423-428.
8. Otamuratov R., Internet foydalanuvchilari hisiy intellekt xususiyatlari. PSIXOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI., Professor Ergash G‘oziyevich G‘oziyev xotirasiga bag‘ishlanagan xalqaro Uchinchi ilmiy amaliy konfrensiyasi. – 2024. – T.: 102-106 b.
9. Отамуратов, Р. У. Психологические особенности эмоционального интеллекта человека в интернет-среде (на примере молодёжь) / Р. У. Отамуратов, П. Н. Устин // Мир науки. Педагогика и психология. — 2023. — Т. 11. — No 5. — URL: <https://mir-nauki.com/PDF/15PSMN523.pdf>
10. Sternberg R., Grigorenko E.L. Gilfordning intellekt tuzilishi modeli: asossiz tuzilish / Ijodkorlik va iste’dodning asosiy zamonaviy tushunchalari // Ed. Bogoyavlenskaya D. B. M.: Yosh gvardiya, 1997. S. 111-127.
11. Ushakov D.V. Iqtidorli boladan ijodiy kattalarga / Ijodkorlik. Biologik asoslardan ijtimoiy va madaniy hodisalargacha // Ed. Ushakova D.V.M.: "RAS Psixologiya instituti" nashriyoti, 2011. P. 545-563.
12. Uskanovich, OR, & Abdurazakovna., OS (2023). INSON ONGINI OZIQLANTIRISH. *Yangi asr innovatsiyalari jurnali*, 25 (4), 67-71.